

Summary

Preservation, Development and Promotion of Ukrainian Artistic Culture among the Younger Generation by Means of Activity of Children's and Youth Theater - Traditions and Modernity
Korol O.M.

Recently, when studying the peculiarities of different psychoemotional means of influence over the schoolchildren, in particular art, the researchers increasingly note the progressing tendency to indifference among modern pupils. When children come to school they think faster, have more information available, but it is difficult to surprise them, excite curiosity, arouse interest to the artistic results of people's achievements. It is a deep understanding of folklore peculiarities and arts that helps developing students' aesthetic tastes, forming their creative talents, awareness of their national identity, fostering a sense of patriotism.

From such a perspective, we come to studying this issue based on an example of continuity of artistic traditions in a single local region – Stryishchyna (Stryi region). In this paper we will consider the historical background of the existence of such a form of children and youth creativity on the example of Stryi theater groups of the early twentieth century and contemporary art group of Morshyn school of arts - Classic Children's Theater of Ukrainian Song «Dzhereltse», which for over 40 years from its foundation has not betrayed its artistic credo of collecting, reproduction, preservation and implementation of the treasures of Ukrainian singing and oral traditions.

Key words: history of Ukrainian musical culture, Stryishchyna, music education, musical art, children's and youth theater, folklore, patriotic education, promotion of the national idea.

Дата надходження статті: 10.04.2015 р.

УДК 781.5.001:37.014.14+371.134(045)

Коханська С.В.,
викладач
(м. Хмельницький)

Вивчення творів шкільного репертуару порівняльними способами в процесі підготовки вчителя музичного мистецтва

В статті розглядається проблема вивчення шкільного репертуару зі слухання музики на уроках з основного музичного інструмента, висвітлюються наукові погляди щодо даної проблеми. Розглядається метод порівняльного вивчення творів шкільної програми при певних організаційних формах, спрямований на активний розвиток виконавського музичного мислення і поетапного формування самостійних навичок роботи над музичним твором у процесі професійної підготовки вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: шкільний репертуар, слухання, вчитель музичного мистецтва, порівняння.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Підготовка висококваліфікованих вчителів музичного мистецтва, які у своїй роботі спираються на найновіші досягнення педагогічної науки і практики, здійснюється на музично-педагогічних факультетах вищих навчальних закладів. Завданням музично-педагогічного факультету є виховання педагога-музиканта, здатного на високому художньо-естетичному рівні вести урок музичного мистецтва в школі, озброєння майбутнього вчителя музичного мистецтва глибокими спеціальними знаннями, уміннями та навичками, забезпечення високого рівня інтелектуального і музичного розвитку, формування здатності до самостійної самооцінки явищ мистецтва та виконавської майстерності.

Педагог-музикант у процесі своєї практичної діяльності в школі не тільки проводить урок музичного мистецтва для учнів різних класів, але і здійснює системну музично-просвітницьку та пропагандистську роботу в ході позакласних заходів зі школярами. Вчитель музичного мистецтва залучає учнів до скарбниць світового музичного мистецтва, формує їхні художні смаки на найкращих зразках класичної і сучасної музичної культури, максимально розвиває музичні задатки та здібності дітей, задовольняє їхні потреби та інтереси, закладає основу музичних навичок, виховує активних, грамотних слухачів і любителів музики.

Багатоплановість практичної професійно-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва залежить від його поліфункціональної спеціальної підготовки (інструментальної, вокальної,

хорознавчої, теоретичної, музикознавчої). Професійно-педагогічна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва залежить від знання матеріалу шкільної програми зі слухання музики та рівня його музичного виконання. Виразне, повноцінне в художньому і технічному плані виконання музичного матеріалу вчителя на уроках і в процесі позакласної роботи зі школярами розширює слухацький досвід учнів, залучає їх до сприймання «живого» виконання. Крім того, виконавська діяльність вчителя містить в собі великі можливості і для розкриття його власних творчих здібностей, максимального розвитку самостійності та уявлення.

Використовуючи на уроці різноманітні сучасні засоби навчання, вчитель отримує можливість прослухати з учнями записи творів композиторів різних стилістичних напрямів в інтерпретації видатних музикантів-виконавців минулого і сучасності. Це, однак, не означає, що рівень виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва в сучасних умовах вже не має суттєвого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Проблемі удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя присвячені праці Ю. Азарова, Я. Бурлаки, І. Кузиміної, В. Сластьоніна, Р. Хмелюк, О. Щербакова та ін; педагогів-музикантів О. Апраксіної, Н. Белової, Г. Голика, Ж. Дебелої, В. Живої, П. Ніколаєнко, Г. Падалки, Н. Прушковської, О. Рудницької, Г. Сагайдака та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є дослідження проблеми вивчення творів шкільного репертуару порівняльними способами в процесі підготовки вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу... Педагогічний репертуар вчителя музичного мистецтва за своїм змістом повністю підкорений меті і завданням музично-естетичного виховання учнів, вирішення яких обумовлює необхідність варіативної інтерпретації виконуваних музичних творів, високої якості їх виконавського втілення в умовах публічного виступу, а також аналізу результатів виконавської діяльності, рецензування виступів. Водночас виконавській діяльності вчителя музичного мистецтва властиві всі основні соціальні функції музично-виховного мистецтва (функція соціально спрямованого і художнього виховання, комунікативна, пізнавальна, естетично-евристична, гедоністична), реалізація яких забезпечує повне виявлення його виховних можливостей. Необхідною для цього умовою є відповідний рівень сформованості виконавських умінь як складової частини комплексу професійно-педагогічних навичок вчителя музичного мистецтва. Формування та удосконалення цих умов є важливим компонентом професійної підготовки студентів музично-педагогічного факультету. Окремі аспекти проблеми формування виконавських умінь вчителя музичного мистецтва досліджувались у працях Е. Карпової, Є. Куришева, А. Рубана, З. Рум'янцевої та ін.

Г. Падалка пропонує в навчально-виховному процесі широко використовувати метод порівняльного вивчення творів шкільної програми. Цей метод полягає в одночасному розучуванні творів, що мають спільні ознаки. Це можуть бути різні твори, котрі належать одному композитору; п'єси різних авторів, близькі за образним змістом; твори одного і того ж жанру різних композиторів.

За таким принципом підбору творів студенту надається можливість аналізувати, поєднувати, встановлювати різного роду зв'язки, робити висновки та узагальнення, які вирішують педагогічні, музичні, методичні і виконавські завдання [7; 8].

Нескладні в художньому і технічному плані для студентів твори шкільного репертуару викладачі можуть групувати за принципом спільності в кількості не більше п'яти. При цьому виявляється, що порівняльний метод застосовується в навчально-виховному процесі саме при вивченні складних творів шкільного репертуару. Це пов'язане з тим, що матеріал вузівської програми, тобто вивчення складних творів, вимагає більш тривалої роботи за участю педагога. Окрім того, вузівська програма не дає можливості педагогу групувати твори за спільними ознаками.

Практичне засвоєння матеріалу шкільної програми з використанням методу порівняльного вивчення спрямоване на активний розвиток музичного мислення у майбутніх вчителів музичного мистецтва. Це є одним із головних завдань професійної підготовки студентів.

На думку Н. Плешкової, в практичній роботі вчителю музичного мистецтва загальноосвітньої школи необхідно вміти самостійно вивчити музичний твір шкільної програми і емоційно-виразно виконати його перед аудиторією школярів. Це включає в себе здатність вчителя зорієнтуватися в незнайомому музичному матеріалі, грамотно розшифрувати музичний текст, визначити спільний характер твору і окремих його нюансів, визначити найбільш значимі засоби виразності, які розкривають художній образ, а також знайти потрібні виконавські прийоми для художньої інтерпретації даного твору [9, с. 12].

Успішність самостійної роботи над твором знаходиться в пропорційній залежності від рівня розвитку самостійного музичного мислення студента. Однак специфіка роботи вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої школи (виконавська діяльність) вимагає особливої уваги до розвитку у студентів виконавського музичного мислення. Цей різновид творчого мислення відрізняється від музичного тим, що останній є лише потенційно звуковим, а виконавське музичне мислення неможливе без звучання. В музичній педагогіці виконавське музичне мислення – це «...процес втілення авторського задуму і відбору виконавських засобів для адекватного його втілення у виконавському звучанні, а також вираження свого відношення до почуттів, думок, ідей, що є у змісті твору в конкретному виконавському звучанні» [6, с. 98].

Як підкреслює З. Квасниця, виконавське музичне мислення передбачає активний розвиток лише у тому випадку, коли студенти самостійно здобувають необхідні знання та уміння. Сучасними психолого-педагогічними дослідженнями доведено, що самостійність розумових операцій є однією із психологічних умов успішності оволодіння цими знаннями. У зв'язку з цим проблема формування виконавського музичного мислення у майбутніх вчителів знаходиться в чималій залежності від організації і методів викладання індивідуальних музичних предметів [5, с. 16].

Як зазначають О. Апраксина та Л. Арчажніков, мислення людини активізується за умови пошуку чого-небудь нового. Поставивши перед студентом творче завдання, викладач створює проблемну ситуацію, яка в психології розглядається як вихідний момент народження самостійної думки. У цьому відношенні порівняльне вивчення творів шкільної програми є одним із ефективних методів розвитку виконавського музичного мислення студентів і сприяє створенню проблемних ситуацій в навчально-виховному процесі. Вирішення творчих завдань при аналізі, порівнянні творів, які мають спільні ознаки, забезпечує розвиток самостійної активності студента та творчий підхід до їхньої виконавської діяльності [1; 2].

Водночас із розвитком виконавського музичного мислення метод порівняльного вивчення сприяє і формуванню у майбутніх вчителів навичок самостійної роботи над художнім твором.

Значна кількість творів шкільного репертуару в навчально-виховному процесі передбачена для самостійної роботи студентів. Ця робота вимагає відповідної практичної підготовки і включає в себе розв'язання нового творчого завдання із застосуванням набутих студентами знань, умінь і навичок.

Тому однією з головних умов успіху виконання самостійної роботи і є послідовність, поступове ускладнення завдань в організації і змісті роботи викладачів на індивідуальних заняттях. Активно розвиваючи виконавське музичне мислення студентів, не слід забувати про постійне розширення кола знань, умінь і навичок самостійного пошуку у вирішенні творчих завдань у роботі над твором.

У зв'язку з необхідністю формування навичок самостійної роботи у майбутніх вчителів музичного мистецтва порівняльне вивчення творів шкільної програми проходить у двох організаційних варіантах:

1. Паралельне вивчення нескладних творів шкільної програми і творів вузівської програми, поєднаних спільними ознаками: П. Чайковський – п'єса із циклу «Пори року» і твір шкільної програми із «Дитячого альбому»; або Ф. Шопен – «Мазурка» і декілька п'єс цього ж жанру різних композиторів із шкільного репертуару.

При такій організації навчання, знання отримані студентом в процесі вивчення творів підвищеної складності під керівництвом педагога, переносяться і закріплюються на матеріалі нескладних творів шкільної програми. Цьому сприяють знання і вміння, отримані студентом в процесі роботи над складним твором. При цьому не випускається з поля зору зв'язок засвоєних студентом знань із використанням самостійного пошуку у вирішенні творчих завдань у процесі роботи над матеріалом шкільного репертуару.

2. Порівняння музичних колекцій, охоплених будь-якою спільною ознакою: Чарівний світ фантастики та казки в музиці: П. Чайковського «Баба Яга», Е. Гріга «В печері гірського короля», Р. Шумана «Дід Мороз» та ін.; прелюдія в різному стилевому вбранні: Й. С. Бах, Ф. Шопен, С. Барвінський та ін.; ритми забутих і сучасних танців: мазурка, полонез, танго, вальс, полька, ча-ча-ча та ін.; у світі музики Едварда Гріга: «Норвезький танець» (Халлінг), «Вальс», «Хід гномів», «Кобольд», «Танець ельфів»; ліричні сторінки музики українських композиторів; музичні іграшки.

При такій організації навчання студентам надаються рекомендації для роботи над творами за допомогою завдань, які поступово ускладнюються і диференціюються. Допомогу потрібно організувати таким чином, щоб вона сприяла самостійному вирішенню студентом певних творчих завдань та встановленню зв'язків між змістом музики і засобами його втілення.

Висновки... Отже, метод порівняльного вивчення творів шкільної програми при певних організаційних формах спрямований на активний розвиток виконавського музичного мислення і поетапного формування самостійних навичок роботи над музичним твором.

Порівняння музичних колекцій має певне значення для майбутньої практичної діяльності випускника. Шляхом порівняння музичних творів, які мають єдину ознаку, вчитель разом із учнями встановлює відмінності в характері цих творів, в особливостях композиторського стилю, в передачі певного настрою використаних автором засобів виразності та ін. Порівняльний метод є одним із ефективних шляхів у роботі вчителя музичного мистецтва і спрямований на розвиток у школярів диференційованого музичного слуху і аналітичного мислення.

Проведене нами дослідження переконує, що вивчення шкільного репертуару може стати ефективним засобом формування музичної культури вчителя, його творчих здібностей, розвитку педагогічної майстерності, але не вичерпує усіх аспектів означеної проблеми. Подальшого вивчення потребують шляхи впровадження педагогічних умов щодо підготовки студентів до проведення занять із музичного мистецтва в школі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Апраксина О. О. Сучасні вимоги до шкільного вчителя-музиканта / О.О.Апраксина // Музичне виховання в школі. – Вип.15. – М.: Музыка, 1982. – 81 с.
2. Арчажников Л. Г. Профессия – учитель музыки / Л.Г.Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984. – 110 с.
3. Галич В. О. О развитии внутреннего слуха, творческой инициативы и фантазии на индивидуальных занятиях в классах фортепиано / В. О. Галич. – М.: Музыка, 1976. – 98 с.
4. Гродзенская Н. Л. Школьники слушают музыку / Н. Л. Гродзенская. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1960. – 77 с.
5. Квасница З. С. Специфика фортепианной подготовки учителя музыки для общеобразовательной школы в педагогическом институте: автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М.: 1970. – 21 с.
6. Падалка Г. М. Вчитель, музика, діти / Г. М. Падалка. – К.: Музична Україна. 1982. – 143 с.
7. Падалка Г. Н. Учитель музыки советской школы и основные требования к его профессиональной подготовке / Г.Н.Падалка // Музыка в школе. – Вип.6. – Киев: Музична Україна, 1980. – С. 3 – 15.
8. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін): [Моногр.] / Г. М.Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
9. Плешкова Н. И. Формирование умений педагогического общения у студентов (на материале музыкально-педагогических факультетов): Автореф. дис. ...канд.пед.наук. – К.: 1985. – 24 с.

Транслітерований список літератури:

1. Apraksina O. O. Suchasni vymohy do shkilnoho vchytelia-muzykanta, Muzychne vykhovannya v shkoli, Volume.15, M., Muzy'ka, 1982, 81p.
2. Archazhnikov L. N. Professiya – uchitel' muzy'ki, Moskva, Prosveshhenie, 1984, 110 p.
3. Galich V. O. O razvitie vnutrennego sluxa, tvorcheskoj initsiativy' i fantazii na individual'ny'x zanyatiyax v klassax fortepiano, Moskva, Muzy'ka, 1976, 98 p.
4. Grodzenskaya N. L. Shkol'niki slushayut muzy'ku, Moskva, Izd-vo APN RSFSR, 1960, 77 p.
5. Kvasnitsa Z. S. Spetsifika fortepiannojo podgotovki uchitelya muzy'ki dlya obshheobrazovatel'noi shkoly' v pedagogicheskom institute: Avtoref. dis. ...kand. ped. nauk, Moskva, 1970, 21p.
6. Padalka H. M. Vchytel, muzyka, dity, Kyiv, Muzychna Ukraina. 1982, 143 p.
7. Padalka H. N. Uchytel' muzy'ki sovetskoi shkoly' i osnovny'e trebovaniya k ego professional'noi podgotovke, Muzy'ka v shkole, Kyev, Muzychna Ukraina, 1980, Volume 6, pp. 3 -15.
8. Padalka H. M. Pedagogika mystetstva (teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin). Monohrafiia, Kyiv, Osvita Ukrainy, 2008, 274 p.
9. Pleshkova N. Y. Formirovanie umenij pedagogicheskogo obshheniya u studentov (na materiale muzy'kal'no-pedagogicheskix fakul'tetov), Avtoref. dis. ...kand. ped. nauk., Kiev, 1985, 24 p.

Аннотация

Изучение произведений школьного репертуара сравнительными способами в процессе подготовки учителя музыкального искусства

Коханская С.В.

В статье рассматривается проблема изучения школьного репертуара по восприятию музыки на уроках основного музыкального инструмента, анализируются научные взгляды по

данной проблеме. Рассматривается способ сравнительного изучения произведений школьной программы при определенных организационных формах, которые направлены на активное развитие исполнительского музыкального мышления и поэтапного формирования самостоятельных навыков работы над музыкальным произведением в процессе профессиональной подготовки учителя музыкального искусства.

Ключевые слова: школьный репертуар, слушание, учитель музыкального искусства, сравнение.

Summary

Learning of the Works of the School Repertoire with the Help of Comparative Means in the Process of Teacher of Music Preparation

Kohanska S.V.

The problem of learning of school repertoire as for the music perception at the lessons of the basic musical instrument has been studied in the article, scientific views on the offered problem have been analyzed. The method of comparative study of the works of the school program with certain organizational forms has been examined. It is directed to the active development of performing music thinking and step-by-step forming independent skills of work with musical composition in the process of professional preparation of the music art teacher. The method of comparative study of the works of the school program with certain organizational forms is directed to the active development of performing music thinking and step-by-step forming independent skills of work with musical composition. It is also one of the effective means in the work of the music art teacher and directed to the development of pupils' differentiated ear training and analytical thinking.

Key words: school repertoire, listening, music teacher, comparison.

Дата надходження статті: 15. 04.2015 р.

УДК 378.011.3-051:78

Лабунець В.М.,

доктор педагогічних наук, професор
(м. Кам'янець-Подільський)

Процесуально-функціональний аналіз інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної діяльності з учнями

У статті розглянуто багаторівневу діяльність вчителя музики, з якої можливо виокремити цілий ряд відносно самостійних функцій. Розглядаючи інструментально-виконавський процес підготовки майбутнього вчителя музики до виконання продуктивної діяльності як складову фахового мистецького навчання, автор визначає наступні функції цього процесу: світоглядно-орієнтаційна, пізнавально-адаптивна, організаційно-комунікативна, компетентнісно-прогностична, ціннісно-суб'єктна, праксеологічна, творчо-перетворювальна. Від взаємозв'язку вищезазначених функцій, на нашу думку, великою мірою залежить ефективність інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики, морально-психологічна атмосфера на фахових заняттях та результат художньо-творчої, музичної діяльності. У процесі цілеспрямованого навчання із застосуванням спеціальних методів та технологічних підходів можлива компенсація окремих функцій шляхом взаємного доповнення та перебудови менш розвинених функцій. Саме вищезазначені функції мають забезпечити ефективність формування готовності майбутнього вчителя музики до запровадження мистецьких інновацій в умовах загальноосвітньої школи. Специфічними ознаками змістовності інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики визначено: обізнаність студентів з основними теоріями інструментального навчання; вміння аналізувати та використовувати різноманітні методи у професійній діяльності; розуміння можливостей сучасних наукових методів досліджень та володіння методиками на рівні, необхідному для вирішення практичних завдань, що постають у процесі інструментально-виконавської підготовки; оволодіння розвинутою культурою професійного мислення; підготовленість до самовдосконалення та самореалізації; розуміння основних завдань своєї професії, дисципліни, котрі визначають конкретику фахової діяльності; обізнаність із можливостями та методами